

JOSEBA LAKARRA, KOLDO BIGURI, BLANCA URGELL. La-
guntzaile: KRISTINA RICO.—*Euskal baladak*. Azter-
keta eta Antologia (Bi libururu). Hordago publikapenak.
Donostia, 1984.

Gure artean gutitan ohi bezalako saiakera lana aurkezten digute «Maria Goyri» Mintegikoek euskal baladen azterketa eta antologia biltzen duten bi liburutan, baladen jeneroan kokatze zehatzez, zeren «gutienez azken bi mendeotan Euro-
pa osoan zehar sail berezi eta autonomotzat eduki eta araka-
tu izan den baladaren hau gure artean monografia eta langile
faltaz oraindik eraiki eta garatu gabe dugu, Euskal Herriaren
mugetatik atetikoa jazo izan ez balitz bezala». Eta, jenero
hau ez ezik beronen barnetiko sailkapena ere klasifikatzen
dute egileek (ikus 21. orr.).

Egia esan, euskararen alde laudorioak eskaintzen izan du-
gu gizonik aski, aldiz langilerik guti. Apolojisten laudorio
haiek euskaraz izan balira ere gaitz erdi, baina bai lehen
eta bai orain, gure herri honetan laudorioak ere erdaraz erra-
zago dabilta, altxortzat jotzen dugun euskara txukuna era-
biltzeko baino aisago gordetzeko balitz bezala. Horregatik,
ez gaitu batera larritu behar zenbait alor landu gabe eduki-
tzeak. Eta Unibertsitate berriaren filologia sailak badu zere-
ginik nabarmen agertzen zaizkigun hutsune horiek betetzen.
Liburu hau dugu adibide hortik espero dugun lan ederreta-
rik bat. Betor zorionean.

Egile taldeak bi zati nagusitan aurkezten digute beren la-
na: baladeri buruzko azterketa orokorra eta baladen aldae-
ra sorta.

Lehendabiziko tomoak bederatzi kapituluz garatzen du:
baladen hizkuntza, egitura, sailkapena, ikerketen historia, bi-
zitza edo iraupena, balada beraien historia eta geografia. Az-
kenik, bibliografia. Bigarren tomoa, aldiz, ez da lekukotasu-
nak aurkeztuko dituen antologia hutsa, sarreran hautapenez
eta edizioz erizpideak emateaz gainera zenbait sailkapen za-

har eta modernoz eta oharrez aberasturik dator eta aurkibi-deak zer-non laster aurkitzeko eran.

Orokorki begiratu ez denik ez dugu esango. Guziak zehazki jasotzea beste gauza bat da ordea. Bi tomoek, beren 13. orrialdeetan dioten zerbaitek gure kezka eta zalantza zirikatzen dute. Lehenengoan europear baladak aipatzeaz eta bigarreanean «Bibliografia hau, euskal baladaren azterketari dagokionez, ahalik eta exhaustiboen egiteko asmoa izan dugu» aitortzen digutelarik legezkoena zen Karlos Augusto Mahn-ek 1857an Berlin-en argitaratu zuen *Denkmaeler der baskischen Sprache...* zeritzan lanean argitara eman zituenak ere kontutan hartzea, garrantzi gutiagokoak asko sartu dituztenez. Egia esan, gure artean aspaldi ahazturik eduki ditugu aleman horren lanak. Laster dator Mahn-en heriotzako mendeurrena, 1987ko urtarrilaren 26an. Gu geu ere ez ginen gogoratuko oraintsu Patri Urkizuk *Egan*-erako prestatu duen lan bat ekarri ez baligu, nolabaiteko zorra ordaintzeko europearrarekin.

Esanak esan, tipikeri horiek gora-behera, arestian aitortu dugunari eutsiko diogu: gure artean ohi ez bezalako lan ederra dela.

Baina, obrari bere baliorik kentzeka, irakurtuaz jaso ditugun zenbait ohar emango ditugu, ondoko lanen argigarri, zeren hain zentzuz landu dutenek osagarritzko eraskinak ere eskainiko dizkiguten ustea bai dugu. Batzuk gehigarri, beste batzuk zuzengarri, hara hor zenbait adibide:

Ipui edo kontraeraz bukaeretan (25. orrialdean) formula gisa erabiltzen den horietako bat, bizkaieraz honela entzun izan dugu:

*Hori hola bada
sartu deilla kalabazan
eta urten deilla
Otxandixoko plazan.*

Gutiago batzutan, hori bedori, «Bitorixako planzan»ekin amaituaz. Eibarren beste gehigarri bat ere erasten genion:

«Otxandixoko plazan / abaneria dantzan». Baina ez dago du-darik azken zati hori askozaz ere berriagoa dela.

«Martin Etxeberriko» oker dago 43. orrialdean. Horren ordez «Markin-Etxebarriko» behar zuen (Markina-Etxebarria baizen gertatuaren tokia). Kontestuak berak argi dio, baina, egileek ez dira ohartu. «Markin» ordez «Martin» eta «barri» ren ordez «berri», jartzea bera baino huts handigoa da hola-ko lan serio batean iturriak ez begiratzea. Hau da, iturrietara joan beharrean bigarren edo hirugarren eskutikako testuaz baliatzea. Gainera, «Amalau eriotzena» bizkai-guipuzkoetako euskaldunentzat bertso oso ezagunak dira.

41-44. orrialdeetan dionak badu zer ikusirik aurreko *Egan* (1985-eko 1-2 zenb., 55. orr.) aldizkarian agertzen genuen idea harekin, kronika gisa egindako bertsoeri lekukotasuna ematez. Lehenago *Gogoz* (1978) liburuaren 267. orrialdean ere aipatua genuen eritzi bera. Baina, era hortakoak berebiziko ongi eskaini zizkigun A. Zavalak Auspoako zenbakietan, dela Cuba eta Afrikako gerra edo beste gertakari zenbaitez.

Bertsolaritza bestelako jeneroa bada ere, garai bateko bertso papareak badute zer ikusirik, bereziki kronika ematen dutenak. Hori eta ez beste bai da «Amalau eriotzena» ere.

Hastapenetan *Literatura de cordel* (36-38. orr.) aipatzeaz, Nafarroako erromanikoan egertzen diren zenbait irudi datoz nere eroitzapenera: soinujole eta kantariak, hein batean, titiriteroak, baina titiretero elbarriak ziren, batez ere Etxanoko atariko arkiboltetan aurkezten diren irudiak, XII. mendean eginak. Bestalde, nolabait ahoz-ahoz hedakunde handia hartzen duten kanta horietakoa zen Akundiakoa ere, 1390ekotzat Iburgüen-Cachopin-ek 70. kuadernoan aipatua: «Acundia, le-jarr(...)ga legarbaga», baina aipamena soilik, aditzera emateko haina bazik ez euskaldungoarentzat hain ezaguna zenez. Baina gaur egun ez dakigu kanta horri buruz aipamen hori besterik. Gure garairaino iritsi dena, kantak herriz herri zabalteko ohitura izan da. Mendaro Txirristakak edozein gertakariz egiten zituen bertsoak, gero ber-berak inprimategira era-

man eta bertso-paperak feriarik-feria saltzen ibiltzeko. Apalategi besamotza ere hala ibiltzen zen, bertso-paper sortak salduz. Honek, berak jarritakoak eta beste nornahik eginak, garaian garaikoa eta momentu bakoitzean jendearentzat interesgarriak izatea aski zuen, salmenta zelarrit gaitasuna markatzen zuena. Baina, aintzinago, inprimatu gabe gelditzen ziren, ahoz-ahoko balio hutsa zuten eta, nahi ta ez, asko izan behar betiko galdu direnak. Euskaduna ez baita letretarako ikasia izan, eta memoria, gehienetan, uste baino laburragoa da.

Euskal baladak, salbatu diren neurrian hor daude orain jenero berezi baten multzo ederra eginaz. Gure zorionik kartsuenak hori burutu duen taldeari. Lan ederra benetan.

J. S. M.